

Միտինգ 550, Վեճուստեճ 300 Ս. Դ. ԱՐՏԱՆԵՐ ԵՐԿ. 7, Վեճուստեճ 4 ԵՐԿ

Ազգային

Հիւնձարթի ՄԱՐՏ 17 2 ԵՆԻԲԷ ZUSC 1932 2.50 Ս. Դ.

2. ՏԱՐԻ Ամէն առաւում պիտի ընկն քերթի սօրհեթին հասցիքին ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹ ԿԱՆՈՒՄ ԵՐ, ԲԱՅԻ ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ Զեմաստակուած ձեռագիրներ չեն վերադարձուիր ԹԻԻ 13 (590)

ԾՈՎԷԾՈՎ

Ա. Ընդէ, դժբաղդաբար, որ միթարական չէ մեր գաղութի կեանքը: Բազմաթիւ ցաւեր ու պակասներ ունինք, որոնք կը մնան անդաման ու օրէ օր քիչ մը աւելի կը խորանան:

Հակառակ սակայն, մեր կարգ մը պաշտօնակիցներու ենթադրութեանց, մեր գաղութի պատկերը իր ամբողջական գիծերով, ցաւերով և յոյզերով, իր պակասութիւններով ու առաւելութիւններով յստաւորէն պատկերացուցած ենք ամէն առթիւ: Թուած ենք մեր ազգային կեանքի ներքին քառսին պատճառներն ու պատասխանատուները, շեշտած ենք մեր գաղութի գոյութեան սպառնացող թրջական վտանգը և թիւրք կառավարութեան թաքուն ծրագիրները հովանաւորելու երկրորդ հանդէպ, ծանրացած ենք տեղացիներու հետ բարեք յարաբերութիւններ յաշկեղծ անհրաժեշտութեան վրայ, վերջապէս մեր ազգային կեանքին մէջ պատահած ունէ դէպքի և փոփոխութեան արձագանքը եղած ենք, եթէ նկատի չառնուին կարգ մը ճիշդ և անպատուաբեր արարքներ, որոնց յիշատակութիւնը մամուլի էջերուն մէջ ինչ ինչ նկատուներով անյարմար և մեր ժողովուրդի արժանապատուութեան բարձրացման միասակար դատած ենք:

Կը խոստովանինք որ շատ քիչ արձանագրած ենք կարեոր նուաճումներ մեր ազգային կեանքին մէջ: Բարեբեկ յայտնութիւններու և խանդավառ լուրերու երևումը աւելի քիչ եղած է, քան ներքին խտրութիւն և տգեղ երեւոյթներու արձանագրութիւնները: Յաճախ ընդհարույն կերպով աշխատած ենք մեզմեջ և նոյն իսկ անտես առնել չարագուշակ իրականութիւններ: չենք ուղած ժողովրդական լայն խաւերուն ծանօթացնել մեր ներքին փոփոխութիւնները և հետաքրքրուած յայտ տեղացիներու մեր ժողովուրդի նուազացող թերութիւններով: Միև կողմէ, շատ աւելի շույլ եղած է մեր գրիչը՝ արձանագրելու համար խրախուսիչ պարագաներ: Ամենամանչան դէպք մը իսկ որ կըրնար քիչ մը միթարական և խանդավառութիւն պարգևել մեր ժողովուրդին, ընդարձակ գիծերով գրած են Տեղաւորման և շինարարական աշխատանքներու թափին ու մեր ժողովուրդի ցուցանանած ոգին գոհունակութեամբ արձանագրած ենք:

Բայց ինչ առած, յանցանքը մերը չէ՝ եթէ իրականութիւնը կը մնայ դեռ ևս անմիթար և մեր կեանքն ալ փոթորկած: Ծովերէ անդին խարխիւս նետած մեր պաշտօնակիցները ի գուր պատասխանատուներ կը փնտոնեն, հոս, մեր գաղութին մէջ և կ'ուզեն մէկ շեշտով արդարացնել արտասանմանը, մասնաւոր Փարիզը, ուր հաւաքուած են մեր մեծ ու պղտիկ մտաւորականներն ու գործիչները, յղիներն ու դիւանդանները:

Դեռ կը խօսինք մեր պատասխանատուութեանց մասին և ցոյց կուտանք Փարիզի վերաբերմունքը մեր գաղութին հանդէպ: Այժմ քննենք կարծիքը ովկիանոսներու միւս ափերէն դէպքի Սիւրիա սլաքներ ճօճող և մեր գաղութի «փրկութեան» գործով հետաքրքրուող պատուանկիցի մը:

Ամերիկայի թերթ մը, իր վերջին թիւերէն մէկուն մէջ, ի պատասխան Սիւրիանայութեան գոյութեան սպառնացող թրջական վտանգի մասին մեր ըրած ցուցմունքներուն, առանձին խմբագրականով մը կը շեշտէր որ գոյութեան չունի այդ վտանգը: Եւ մեր պաշտօնակիցը իր այդ եզրակացութիւնը կը հիմնէր այն իրողութեան վրայ թէ՛ «եթէ թիւրքեր նման իրաւաւորութիւն մը ունենային, Ազգային և Վեճուստեճ չի տեղեկացած այդ ծրագրերը, կը գործադրէին զայն»: Այսինքն Սիւրիանայութիւնը ցարդ շարքուած կ'ըլլար: Դանի որ մինչև հիմա տեղի ունեցած չէ այդ շարքը և դեռ կ'ապրի Սիւրիանայութիւնը, հետեւաբար թիւրքերու հայտնաւած ծրագիրներ չի հետապնդէր:

Անա ամբողջութեամբ «Պայքար»-ի տրամաբանութիւնը: Սակայն խեղճ, այս շնաշխարհիկ եզրակացութեան յանգեցու համար մեր պաշտօնակիցը որքէ՞ փաստներ ալ կը յիշէ:

«Եթէ թիւրքերն Սիւրիանայութեան հանդէպ նման դաւադրութիւններ պատրաստած ըլլար, Ազգային և Վեճուստեճ»-ն աւելի օտար թերթեր պիտի գրէին այդ մասին, ինչո՞ւ: «Տէլի Մէլի»-ի եւ «Թայմ»-ի Պոստի թղթակիցները, որոնք աւելի սերտ շփման մէջ են թիւրք վարիչներու հետ չի գրեցին այդ ծրագրի մասին:

Մէկ խօսքով «Պայքար» կը տրամաբանէ, որպէսզի թրջական վտանգի մասին գործածները ճիշդ ըլլան, կամ օտար թերթերու մէջ նախատեսուած պէտք է ըլլան այդ վտանգները և կամ ալ մենք շարքուած ըլլանք: Եւ քանի որ դեռ կ'ապրինք և «Թայմ»-ի թղթակիցն ալ իր թերթին չի գրեց այդ մասին, ուրեմն մտահոգուելիք բան չկայ:

Դրադարձար սակայն, մեր պաշտօնակիցի տրամաբանութիւնը մանկական է և քաղաքական դէպքերու ընթացքը նման ենթադրութիւններու վրայ չի հիմնուելու: Ինչո՞ւ չի գրեցին հայկական ընդհանուր շարքերու մասին «Տէլի Մէլի»-ի և «Երեւոյթ»-ի թղթակիցները, ժամանակին, երբ անոնք այնքան մեծ յարգանք կը վայելէին երկրորդ և Բարձրագոյն Դուռն մէջ և Սուլթանի ու պալատականներու հետ ամէն օր սեղան կը նստէին, խրախուսեցին կը սարքէին: Ինչո՞ւ «Մաթէն» և «Հէրալդ» չի նախատեսեցին օտար նաւու մը մէջ անմոզ հայու մը յոշոտումը: Կարելի չէ՞ թուել դեռ բազմաթիւ դաւադրութիւններու և ունիւններու պատմութիւններ, որոնք վերջին տարիներ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԱՌԱՔԵԱԼԸ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

27 Մարտ 1862ին, նանթի մէջ, նիւ-հարակազմ մանուկ մը կը ծնի, գեղ-ջուկ ընտանիքի մը մէջ: Մտորքը՝ հա-մետ պանդոկատէր և մերձաւոր ազ-գականները ձկնորս են: Անունը կա-պրտը իր փոթորիկներով ու ալլազան վտանգներով, տարբերուն դէմ պայքա-րը, կը գրգռեն պղտիկին արկածախը-ղի ուղիղ, սակայն խեղդուած հօրեղ բոր մը սոսկապետի զիտը մի անգամ ընդ միջա կը վանեն անոր հոգիէն ա-ռաջին տեսիլները:

Տասնեակ տարեկանի պղտիկը կը ծանէ Սէն Նազէրի գոյէժը ուր իր կա-խահաս ուշիտութեամբ ուշադրու-թիւնը ու համակրանքը կը գրաւէ իր ուսուցիչներուն: Ենորդի իր աշխա-տասիրութեան Պրիան աշակերտը կը յաջողի դարձնելու bourse մը ձեռք առնելու կարեւոր շարունակելու համար իր ուսուցիչ: Այն միջոցին ան կատարի ընթացքներ մըն է ու կը կարգա-լիտան Վոյթի Թուս և մանաւանդ Տիւրքո արուն քաղաքացիների հետ-թեան հիացեր է միջոց:

Նանթի իսթին մէջ Պրիան կը ծա-նօթանայ տաղանդաւոր վիպասան Ժիւ-վիտի հետ որ մասնաւորաբար երիտա-սարգիներէն սիրուած գրագէտն էր Ժա-մանակին: Միւսի Սթիւարթի հիշողու-կը առիթնուած պատանի Պրիանի ձի-բերէն գայն իր սերկու Տարի Արձա-կուրքը գրքին հերոսը կ'ընէ Briant անունին ներքե մն է փոխելով:

Գոյէժը աւարտելէ յետոյ ուսանողը մէկ գաղափար ունի միայն՝ իրաւաբա-նութեան հետեւի և ծառայել բանուս-ներուն: Սակայն նիւ-թուսան պայմա-նները արգելք կը հանդիսանան իր նը-պատանիներուն ու անիկա միայն ծն-դաց պարուստը կ'ապահովէ դատաստ-ը մը գրագրի ըլլալով: Այս կեանքը երկար չտեսեր սակայն, Պրիան կը մեկնի Փարիզ ուր մեծապէս կը հետա-քրքրուի քաղաքականութեամբ և գը-րականութեամբ, կեանքը անցնելով խանդավառ երիտասարդներու մթերքի շրջանակէ մը մէջ՝ օրծարաններու ան-կիւնները:

Պրիան գրական մարզ, կը լքէ Փա-րիզէն թիւրք կեանքը ու կը վերա-դառնայ իր ծննդավայրը ուր կը սկսի աշխատակցիլ նոր հիմնուած Արևմուտ-քի Ռամկավարութիւնը՝ թերթին: Հրապարակագրութիւնը ընելով հանդերձ Պրիան կը գրադի նաև փաստաբանու-թեամբ որուն մէջ ունեցած փայլուն յաջողութիւնները, Բիւնյանոյի պէս դժուարահաճ մարդուն ըսել կուտան:

«Եթէ Նթի Տարի աշխատակիցներ գողնայի, Պրիանի պիտի խեղդէի զիս պայտպանի»:

Շաքաթաթեթի մը անցուկ սահ-մանները չեն բաւեր Պրիանի յարաճուն գաղափարներու արտայայտութեան ու-նի նոյն իսկ թերթի գրաչառութիւնը ընելով կը յաջողուի գայն վերածել օ-րաթերթի մը, Փարիզէն գնելով խա-րխուղ մեքենայ մը որ կ'աշխատէր մինչև 1927 և թերթը կը շարունակուի մինչև հիմա: Օրաթերթին սխանակներէն շա-րուած առողջ գաղափարները իրենց ազդեցութիւնը կ'ունենան ժողովուրդի ողջամիտ գաղափարին վրայ որ զինք 28 տարեկանին երեսփոխան կ'ընտրէ:

Նրբափոխանը կը սիւնէ բարձր տու- (Շար.) (1) Կ.Բ.Ս.

գործադրուեցան թիւրք արդիական» կառավարութեան կողմէ և ուրոնց մասին ոչ մէկ նախատեսութիւն ըրին «Տէլի Մէլի»-ի թղթակից-ները:

Միւրձայի չէ՞, սպասել որ օտար թերթերու թղթակիցներ նա-խատեսեն մեր ժողովուրդի գոյութեան սպառնացող վտանգները: Ի սփախեցնեն մեզ: Մանկամտութիւն չէ՞ ենթադրել որ թիւրքը եթէ ունէ դաւադրութիւն սարքած ըլլար մեր դէմ, մինչև հիմա գործադրած կ'ըլլար չետեւաւոր հետապնդութիւն ունենալ պատահելիք աղէտներու մասին պարզաբան է «Պայքար»-ի կարծիքով: Այսքան վտանգութիւն թիւրքին հանդէպ, շիտակը գործման ալ կը թուի մեզ:

Բայց թողունք այդ դիտումները արտայայտութիւններն ու թրջատէր բացատրութիւնները և քննենք թէ՛ ինչ կ'ընեն մեր ըն-կերները Սիւրիանայութեան սպառնութեան համար, կամ ինչ կը մտածեն անոնք մեր մասին:

ԴԱԻԱՃԱՆ ՍԱՄՈՒԷԼ ԹՈՒՄԱՃԱՆԻ ԳՐՔՈՅԿԸ ԵՒ ԹԵՐԹԵՐԸ

«Ազգր» քարտուսուած է «Աղբակ»-ի եւ «Յառայ»-ի խմբագրականի և Կ.Բ.Ս. թիւրք 11 թիւին մէջ կը գրէ:

Ասկէ առաջ «Ազգր» իր մէկ խըմ-բագրականով խօսած էր Սամուէլ Թու-մանեան անունը հայ մատուցականի որ կողմէ միմիայն հայրենասիրական ու ազգային զգացումով գրուած մէկ գըր-քովի մասին, որու նպատակն էր ար-տասանների մէջ թիւրքերի դէմ գըր-քութեան կատարող ընթացքին հայրեն-ասիրական զգացումները նիւթակա-ն ու բարոյական վիճակին բարելաւումը: Կը յայտարարէ անոնց գործադրելու և ոչ թէ յեղափոխութիւնը որուն եղբայրա-սպան կարգ մը դէպքերը ծանրորէն ճը-նչեցին Ֆրանսայի վրայ:

Իր ծնող համարը զինք վերստին կը քննէ Փարիզ ուր Վա Լանթիւնը թերթի խմբագրութեան մէջ կը ծանէ ամա-սան 7 ու կէս սիրիականով ու գիշեր-ները կ'անցնէ անգաղար կարգալով: Արձակուրդէ մը օգտուելով ամիս մը տունէն գուրս չելլել խորատուցուած գրքերու հոյտին մէջ, կեանքի այս ը-նթացքին մէջ անոր սենեակին կահուե-րումին պարզութիւնը առանց կարգ անցնել է, գրասենեակը երբէք չէ ունե-ցած ու ուղեւոր յաճախ պատրաստած է սրճարանի մը անկիւնը, սիկառիթի անպերուն մէջ:

1893ին ընտրութիւններու կը նը-կայանայ որպէս ընկերակազմակա-նութիւն և իր հակառակորդը՝ բանաս-տեղ մը՝ կը յաղթուի...

1890, 91, 92, 93ին գրանցան վե-րջի վերջումները կը յաջողին Ֆրանսան: Ու ընկերակազմակա-նութիւնը ա-մէն թող է, պայտպանելով բանուս-ներուն գտնը, պարտաւելով յեղափո-խութիւնը և Վա Լանթիւնով ընդհանուր գործադրել մը:

Երկար խաղափոխութիւններէ վերջ, գա-նազան ճիւղաւորութիւնով տկարացած ֆրանսական ընկերակազմակա-նութիւնը կը միանայ և կեդր. կոմիտէի անդամ կ'ընտրուի Պրիան: Անորով աշխատան-քը կը մղէ, մնացած սարարածանու-նիւն ալ շարախելու կեդրոնին ու օր-մը, ճառի մը միջոցին, իր հակառակոր-դը կը պտոսալ երեսն ի վեր:

«Չոր խոռ կողմ անասուն»:

«Աւելի լաւ է, քաղաքացի», չոր խոռ կողմէն թէ՛ ուսուցիչ, կը պատաս-խանէ անոնցին պէտքերուն թեմաք և սակայն սրամտօրէն Պրիան իր հակա-ռակորդը սպաշար ձգելով:

Պայքարը բուն է, սպանութեան երկու փորձեր չեն վնասեցներ ընկերակա-նական գործիքը որ փաստաւորապէս երես-փոխանական ժողովներու կը մտնէ:

Բուն գործը կը սկսի Պրիանի հա-մար, բեմերէն, մամուլի էջերէն ան կը պայքարի militariste գաղափարներու դէմ իրեն սկզբունքը ընտրելով «Կեցցէ՛ խաղաղութիւնը, կեցցէ՛՛ համալիրաբա-նի խաղաղութիւնը, անկցի՛՛ պատե-րազով»: Մինք ընկերակազմակա-նութեան, Ֆրանսան չենք սիրել նիւ-թական պատճառներով: Բայց անոր մէջ կը տեսնենք մարդկային ազատագրու-թեան յոյսը»:

ՉԱՐԿԻ. — (ոսf ոսfի նետած) Կեանքը այսպէս է, տիւշէ նետողը, սուրբը կը խմէ. ԹՈՒՄԱՃԱՆ. — (գլուխը ծռած) Իբէ պերէն է որ պիտի վնարէ:

